

1859. í hæstarèttartíðindunum hafa einnig verið birtar ástæður fyrir
 27. maí. dómum réttarins, þeim er upp hafa verið kveðnir í íslenskum málum. Alþingi hafði til styrkingar bæn sinni skýrskotað til þess, að opið bréf 17. febrúarm. 1847, um borgun fyrir málsvarnarmenn við hæstarètt, hafi á sínum tíma verið lögleitt á Íslandi, smbr. opið bréf 9. maím. 1855; en þessi ástæða virtist varla geta ráðið málalyktum, með því öðruvísi stóð á en um þau lög, er hér ræðir um. Þar á móti hefur þótt við eiga, að lög þessi væri út lögð á íslenzku, svo að þau þar á eptir yrðu þinglesin á Íslandi, svo sem fyrir er mælt í tilskipun 21. desemberm. 1831.

27. maí. 17. **Konungleg Auglýsing til Alþingis, um árangur af þegnlegum tillögum þess og öðrum uppástungum á fundinum 1857.**

Vér Friðrik hinn Sjöundi o. s. frv., sendum Voru trúa alþingi kveðju guðs og Vora!

Vér höfum með allrahæstri velþóknun meðtekið þegnlegt ávarp alþingis, og hefur Oss verið það ánægjusamt að sjá af því, hversu alþingi metur tilraunir Vorar til að efla hag Vorra trúu og kæru þegna á Íslandi og framfarir landsins. Og eins og tilraunir Vorar framvegis skulu stefna að þessu sama takmarki á sama hátt og að undanfögnu, eins treystum Vér því, að alþingi láti í té til þessa hyggilega og trúlynda aðstoð sína. — En þarsem alþingi í áður greindu þegnlegu ávarpi sínu hefur þótt ástæða til þess, að gjöra þá athugasemd, að íslenzka verzlunarmálinu hafi á sínum tíma verið ráðið til lykta, án þess þingið væri kallað til ráðaneytis um hin síðustu úrslit málsins, þá skal þess getið, að bæði liggur það í augum uppi, að þetta mál, er mjög snertir hagsmuni þegna Vorra í Danmörku, og einkum hinnar dönsku verzlunarstéttar, eigi varð leitt til lykta án þess ríkisþingið ætti þátt í því, og svo þótti einnig því síður ástæða til að bera mál þetta, er einusinni hafði verið rætt á

alþingi, aptur undir álit þingsins eptir að búið var að semja nýtt frumvarp, sem frumvarp þetta, eins og viðurkennt er í ávarpi alþingis, í flestum aðalatriðum var samkvæmt tillögum þeim, er komið höfðu frá þinginu; hefði þetta einnig, að minnsta kosti um hríð, ollað drætti á endalokum málsins, er Íslendingum lágu svo ríkt á huga. 1859.
27. maí.

Vér höfum vandlega látið íhuga tillögur Vors trúa alþingis um mál þau, er stjórnin bar undir álit þess sumarið 1857, og aðrar uppástungur þingsins, og munum Vér nú skýra hér í einu lagi frá, hvað í þeim efnum hefur verið af ráðið:

I.

Um þegnleg álitsmál sem komin eru frá alþingi:

Þessar réttarbætur hafa gjörðar verið um þau mál, sem vér höfum fengið um þegnlegar tillögur Vors trúa alþingis:

- 1) Tilskipun 27. maí þ. á., sem lögleiðir á Íslandi með breytingum lög 6. apríl 1855, er gjöra leiguburð af peningum frjálsan í vissum tilfellum, og breyta straffi fyrir okur, m. m.
- 2) Opíð bréf s. d. um breyting á reglum þeim, sem gilda á Íslandi viðvíkjandi auglýsingum í blöðunum í vissum tilfellum.
- 3) Opíð bréf s. d., er lögleiðir á Íslandi lög 13. sept. 1855, sem leyfa dönskum skipurum að ráða útlenda menn á skip sín.

Lagaboð þessi eru yfir höfuð að tala samkvæm tillögum alþingis, að undanskildum fáeinum orðabreytingum, er litlu varða.

Alþingi hefur enn fremur farið fram á það, að lög 8. marz 1856, er bjóða hæstarétti að tilgreina ástæður fyrir dómum sínum, yrðu löggilt á Íslandi¹; en þetta hefur eigi þótt nauð-

¹) Lög þessi eru þannig hljóðandi:

Lög, er skipa fyrir að hæstiréttur skuli gefa ástæður fyrir dómum sínum.

Vér Friðrik hinn Sjöundi o. s. frv., gjörum kunnugt: Lög þessi hefur ríkisþingið fallizt á og Vér staðfest með samþykki Voru:

1859.
27. maí.

synlegt, og virtist jafnvel ekki eiga við, þaræð lögum þessum samkvæmt efni þeirra hefur þegar um lengri tíma fylgt verið, einnig þegar Ísland hefur átt blut að máli. Þar á móti hefur lögum þessum verið snúið á íslenzku, svo að þau þar á eptir verði birt almenningi á venjulegan hátt.

Um það, hvort löggilda skuli á Íslandi lög 2. apríl 1855 um innköllun hinna gömlu ríkisorta, mun verða birtur nákvæmari úrskurður, þegar bréfavíðskiptum þeim er lokið, sem nú eiga sér stað milli dómsmálastjórnarinnar og fjárhagsstjórnarinnar.

Um þegnlegt álitsskjal alþingis viðvíkjandi því að koma á reglulegum gufuskipaferðum milli Kaupmannahafnar og Íslands, skal þess getið, að þetta nú er komið á síðan 1. apríl f. á., eptir að ríkisþingið var búið að veita fê það, er til þess þurfti. — Í álitsskjali þessu var því einnig farið á flot, að póstgöngum

1. gr. Hæstiréttur á að tilgreina ástæður þær, sem dómur hans eru byggðir á.

2. gr. Þetta má í sérhverju máli gjöra með tvennu móti: annaðhvort með því, að tilgreina ástæðurnar skriflega, eður með því, að greiða atkvæði í heyrandi hljóði; kys hæstiréttur hvorja aðferðina er hann vill.

3. gr. Verði það kosið, að tilgreina ástæðurnar fyrir dóms-atkvæðinu skriflega, má, ef þess er þörf, fresta því að semja ástæðurnar þangað til einn af næstu dögum eptir að dómsatkvæðið sjálft er samþykkt. Þó má ekki taka neitt nýtt mál fyrir, fyrr en búið er að birta dómsatkvæðið í málinu sem fyrir er, ásamt með ástæðunum fyrir því.

4. gr. Verði atkvæðagreiðsla í heyrandi hljóði kosin, má ráðgast um hana á undan innan luktra dyra.

5. gr. Hæstarétti gefst heimild til, sjálfum nákvæmar að ákveða, hvernig lögum þessum verði fullnusta veitt.

6. gr. Lög þessi óðlast lagakraft fra byrjun hæstaréttarársins 1857, og ganga þá úr gildi þær ákvarðanir í lögum þeim, er nú gilda um hæstarétt, sem ekki geta staðizt með lögum þessum.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sér að hegða.

Gefið í höll Vorri Kristjánsborg, 8. dag marzmanaðar 1856.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Samhljóða hinum danska texta,

vitnar

Oddg. Stephensen.

1859.
27. maí.

á Íslandi verði, að því leyti því verður við komið, til bráðabyrgða hagað samkvæmt gufuskiptisferðunum, og að frumvarp til reglugjörðar um betri skipun á póstgöngum á Íslandi verði samið og lagt fyrir alþingi; mun fulltrúi Vor gjöra þinginu kunnugt, hvað um þessi efni hefur verið af ráðið.

Vér höfum með allrahæstri velþóknun meðtekið þegnlegt álitsskjal alþingis um mál það, er fyrir þingið var lagt, um leyfi fyrir útlenda menn til að byggja fiskiverkunarhús á Íslandi m. m.; mun álit það, er þingið hefur látið í ljósi í þessu máli, verða til greina tekið þegar svo ber undir; svo mun og stjórnin, að því leyti sem alþingi hefur beðið um, að nákvæmt eptirlit verði haft með fiskiveiðum útlendinga við strendur Íslands, láta sér umhugað um, að gjöra þær ráðstafanir í því efni, er bezt hentar, og hefur til þessa verið gjörð nokkur tilraun nú þegar.

Í þegnlegu álitsskjali alþingis um það, hvort leggja skuli fyrir þingið áætlun um tekjur og útgjöld Íslands, og um hluttekningu Íslands í útboði til hins konunglega herflota, hefur alþingi viðvíkjandi hinu fyrrnefnda atriðinu ráðið frá því, að tekju- og útgjalda áætlun Íslands verði lögð fyrir alþingi til ráðaneytis, en beðið um, að þinginu allramildilegast verði veitt ályktandi vald hvað þessa tekju- og útgjalda-áætlun snertir, og að frumvarp eður uppástunga um hið nákvæmara fyrirkomulag á þessu verði lagt fyrir þing það, er nú fer í hönd.

En hversu geðfellt sem það hefði verið Oss, að geta orðið við bæn alþingis í þessu efni, hefur máli þessu, sem íhuga þarf á marga vegu, og stendur í nánú sambandi við það, hvort alþingi verði veitt meira vald yfir höfuð að tala, eigi orðið komið svo langt áleiðis, að lagafrumvarp um það efni hafi í þetta skipti getað orðið lagt fyrir alþingi. -- En að öðru leyti er það sjálfsagt, að stjórnin mun eptirleiðis hafa sérdeilislegt at-
hygli á máli þessu, og ekki láta hjá líða að taka það á ný til íhugunar undir eins og kringumstæðurnar með nokkru móti leyfa.

Hitt atriðið í álitsskjali því, sem hér ræðir um, er lýtur að hluttekningu Íslands í útboði til flotans, er fyrst um sinn

1859. látið við svo búið standa, þaræð alþingi hefur ráðið frá, að slík
27. maí. útboðsskylda verði að svo komnu lögd á Ísland.

Í álitsskjali alþingis viðvíkjandi máli því, er fyrir það var lagt um nýtt jarðamat á Íslandi, er eitt atriði, sem miklu varðar, er Ver ekki höfum getað allramildilegast fallt á, en þetta atriði lýtur að þeim mælikvarða, sem reikna ætti eptir jarðarhundruðin; vegna þessa hefur Oss eigi litizt að löggilda frumvarp það til nýrrar jarðabókar, er lagt var fyrir alþingi árið 1857, eins og alþingi féllst á það; þar á móti hefur verið samið frumvarp til jarðabókar, og eru jarðarhundruðin þar reiknuð eptir öðrum mælikvarða; verður frumvarp þetta nú borið undir álit þingsins, ásamt frumvarpi til tilskipunar um löggildingu jarðabókar þessarar á Íslandi.

Frumvarp það til tilskipunar um vegina á Íslandi, er alþingi samdi, hefur eigi orðið tekið til greina, af þeim ástæðum er fulltrúi Vor mun gjöra þinginu kunnugar; en þaræð Oss á hinn bóginn hefur þótt ísjárvert, að gjöra frumvarp það til slíkrar tilskipunar, er stjórnin áður lagði fyrir alþingi, óbreytt að lögum, verður mál þetta nú á ný borið undir álit alþingis þess, er nú fer í hönd.

Uppástungur þær, er alþingi bar fram í þegnlegu álitsskjali, um það hvernig rýma skyldi burt fjárkláðanum á Íslandi, virtust ekki svo til fallnar, að þær yrðu teknar til greina. Þar á móti hefur stjórnin, með því að neyta framkvæmdarvalds síns, leitazt við að gjöra hinar hagfelldustu ráðstafanir til þess að eyða sýki þessari, er landinu vinnur svo mikið tjón; og hefur ríkisþingið góðfúslega látið í té kröptuga aðstoð sína í þessu efni.

Eptir að nú er búið að fá skýrslur þær og uppástungur, er alþingi beiddist á sínum tíma viðvíkjandi því, hvernig fè fengist, er þyrfti til stofnunar barnaskóla í Reykjavík og framhalds skóla þessa eptirleiðis, verður mál þetta nú á ný lagt fyrir alþingi, ásamt upplýsingum þeim, er nú var á vikið, og lagafrumvarpi, er um þetta efni hefur samið verið.

II.

1859.

27. maí.

Um þegnlegar bænarskrár Vors trúa alþingis birtum Vèr þinginu allramildilegast á þessa leið:

1) Eptir þegnlegri bænarskrá alþingis höfum Vèr allramildilegast veitt, að hinn íslenzki texti laga þeirra, sem hér eptir koma út fyrir Ísland, verði, á sama hátt og hinn danski texti, undirskrifaður af konungi og hlutaðeigandi ráðgjafa.

2) Vèr höfum að vísu ekki nú sem stendur sæð Oss fært að leggja fyrir alþingi, eins og farið var fram á í bænarskrá þess, lagafrumvarp um fyrirkomulag á stöðu Íslands í ríkinu. En Vèr viljum láta Oss vera annt um það, svo fljótt sem kringumstæður leyfa, að leiða mál þetta til lykta á þann hagianlegasta hátt sem verða má; og skulu þá, þegar málið kemur til íhugunar, tillögur alþingis verða teknar til greina, svo sem framast er unnt.

3) Alþingi hefur í þegnlegri bænarskrá farið þess á leit, að Seyðisfjörður í Norðurmúla sýslu yrði gjörður að aðalverzlunarstað í Austfirðingafjórðungi í stað Eskifjarðar. En Vèr höfum eigi fundið ástæðu til að gjöra nú þegar slíka breytingu á lögum 15. apríl 1854, sem svo nýlega eru komin út, og það því síður, sem það yrði óumflýjanlegt, ef breyting þessi væri gjörð, að setja sérstakan lögreglustjóra á Seyðisfirði; en það virðist ótiltækilegt, eins og nú stendur á, að leggja þá byrði, sem af því flýtur, á hlutaðeigandi jafnaðarsjóð, sem eptir opnu bréfi 24. nóvember 1856 ætti að greiða laun handa embættismanni þessum. Að öðru leyti mun fulltrúi Vor skýra alþingi frá ástæðum þeim, er ráðið hafa úrslitum máls þessa.

4) Út úr því sem alþingi beiddi um, að ný helgidaga tilskipun yrði samin fyrir Ísland, og lögd fyrir alþingi, verður nú frumvarp til opins bréfs um breytingu á tilskipun 28. marz 1855 um sunnu- og helgidagahald á Íslandi borið undir álit þingsins.

5) Alþingi hefur í þegnlegri bænarskrá farið fram á, að ölmusum við prestaskólann í Reykjavík yrði fjölgað og

1859.

27. maí.

aukinn húsaleigustyrkur sá, er prestaefnum þeim, er ganga á skóla þenna, er veittur. Það prestaskólinn eingöngu hefur fê það, er til hans þarfa er lagt, úr ríkissjóðnum, og fê þetta er veitt með hinum árlegu fjárhagslögum ríkisins, heyrir málefni þetta undir úrlausn ríkisþingsins. Annars er nú í fjárhagslögum yfirstandandi árs, eptir til-lögum skólastjórnarinnar á Íslandi, húsaleigustyrkurinn handa áður greindum prestaefnum hækkaður; en viðvíkj-andi fjölgun á ölmusunum hefur hlutaðeigandi ráðgjafi skrifað skólastjórninni á Íslandi.

6) Frá alþingi hefur enn á ný komið bænarskrá um það, að hinn svo nefndi íslenski kollektusjóður verði við reistur á ný eptir reikningum, er byggðir sèu á konungsúrskurðum 29. marz og 18. október 1786, m. m. En það mál þetta, eins og til er greint í konunglegri auglýsingu 27. maí 1857, er fullkomlega á enda kljád með allrahæstum úrskurði 25. júlí 1844, hefur ekki virzt nein ástæða til að taka til greina bænarskrá þá, er hér ræðir um. Um-kvartanir þær, er í bænarskránni eru, yfir hinum fyrri úrslitum málsins, geta því síður álitizt á rökum byggðar, sem áður greindur konungsúrskurður var lagður á málið eptir að hlutaðeigandi stjórnarráð voru búin að ráðslaga um það vandlega og út í yztu æsar, og nákvæm ransókn og reikningar höfðu um það gjörðir verið, og málið loks-ins hafði verið rætt af nefnd manna, þar sem menn, er til þess voru kjörnir úr hinum ýmislegu stjórnarráðum, áttu sæti; einnig var við úrslit málsins sú niðurstaðan látin ráða, er mest var í hag fyrir sjóðinn.

7) Vèr höfum allramildilegast fallizt á þegnlega bænarskrá alþingis um það, að settir verði 2 málaflutningsmenn við landsyfírréttinn á Íslandi, og hefur samkvæmt þessu dóms-málastjórn Vor 30. júlí f. á. sett 2 lögfróða menn til þess fyrst um sinn að hafa á hendi málaflutninga við yfírréttinn, með þeim skilmálum: að þeim veitist sami einkaréttur til að flytja mál við yfírréttinn, eins og lög heimila málaflutningsmönnum í konungsríkinu; að þeir fái

1859.

27. maí.

hvor um sig 250 rd. í laun á ári; að fè þetta fyrst um sinn í 3 ár verði greitt úr dómsmálasjóði Íslands, og að síðan verði leitað álits alþingis um það, hvaðan greiða skuli laun þeirra, ef sú raun verði á, að dómsmálasjóðurinn geti ekki eptirleidis látið af hendi fè þetta.

8) Vèr höfum ekki fundið neina ástæðu til að fallast á þá þegnlega beiðni alþingis, er það nú hefur endurnýjað um, að breytt verði 15. gr. í tilskipun 26. janúar 1821, og stofnaður í Reykjavík kennsluskóli handa íslenzkum lögfræðingaeftnum; má annars þingið eiga von á því, að fulltrúi Vor skýri því frá ástæðum þeim, er ráðið hafa úrslitum máls þessa.

9) Þar sem beiðið er um í þegnlegri bænarskrá alþingis, viðvikjandi umbótum á læknaþingum á Íslandi, að stofnaður verði læknaþingi í Reykjavík, þá hefur, af ástæðum þeim er fulltrúi Vor mun skýra þinginu frá, eigi virzt vera ástæða til að fallast á þenna hluta bænarskrárinnar; eigi verður heldur við því búizt, að útgjöld þau, er þyrftu til að setja 7 lækna, er bænarskráin fer fram á, geti fengizt greidd úr ríkissjóðnum. Eins og nú er ástatt, hefur það þar að auki þótt ótílkæmilegt, að leggja á jafnaðarsjóðu amtanna gjöld þau, er stungið var upp á að ganga skyldi til styrktar læknisfræðisíðkurum við háskólann; enda getur eigi styrkur þessi álitizt nógur til þess að ná augnamiði því, er til var ætlazt.

Um uppástungur þær, er gjörðar voru í 3., 4. og 5. töluliði áður greindrar bænarskrár, hefur dómsmálastjórn Vor ritað hlutaðeigandi embættismönnum á Íslandi. Að öðru leyti mun stjórnin eptirleidis láta sèr vera annt um, að betra skipulag komist á um lækna og yfirsetukonur á Íslandi, á þann hátt sem áformað hefur verið samkvæmt fyrri tillögum alþingis, og mun fulltrúi Vor skýra þinginu frá aðalatridunum í því efni.

10) Af ástæðum þeim, er fulltrúi Vor mun nákvæmar skýra þinginu frá, hefur ekki orðið tekin til greina þegnleg bæn alþingis um, að leyft verði að veita móttöku á leigu í

1859.

27. maí.

hinn íslenzka jarðarbókarsjóð ómyndugra fè og opinberra stiptana, er nemur frá 25 rd. til 100 rd.

- 11) Um leið og alþingi hefur gjört ráð fyrir, að því yrði veitt meira vald, en hingað til hefur verið, til að ákveða um tekjur og útgjöld Íslands, hefur þingið farið því á flot, að engin sala á opinberum eignum í landinu fari hér eptir fram, áður um það sé fengið álit alþingis. En með því það, sem alþingi byggir bæn sína á, enn ekki hefur orðið veitt, geta eigi tillögur þingsins í þessu efni nú sem stendur orðið teknar til greina; þar á móti munu þær verða teknar til íhugunar þegar því verður ráðið til lykta, hvort, og þá á hvern hátt, veitt verði alþingi hlutdeild í meðferð á fjárhagsmálum Íslands. Annars hefur stjórnin nú lengi fylgt þeirri reglu, að láta ekki selja opinberar eignir á Íslandi, þó þráfaldlega hafi verið um það sótt, og embættismenn á Íslandi hafi mælt með því; og þegar í svo sem tveimur einstöku tilfellum hefur verið brugðið útaf reglu þessari, þá hafa verið til þess öldungis sérstaklegar ástæður, eins og alþingi mun að nokkru leyti vera kunnugt.

Nefnd sú, er sett var til að semja hússtjórnarlög fyrir Ísland, hefur nú lokið starfa sínum, en með því skjölin frá nefndinni eigi hafa borizt hlutaðeigandi ráðgjafa fyrri en í næstliðnum mánuði, hefur eigi verið tími til að rannsaka málið svo nákvæmlega, að uppástungur um það efni í þetta skipti verði lagðar fyrir alþingi.

Til staðfestingar allramildilegustum úrskurðum Vorum, þeim er nú hefur verið getið, höfum Vør sent yður þessa auglýsing Vora, og heitum Voru trúá alþingi hylli vorri og konunglegri mildi.

Gefið í höll Vorri Kristjánsborg, 27. dag maímánaðar 1859.